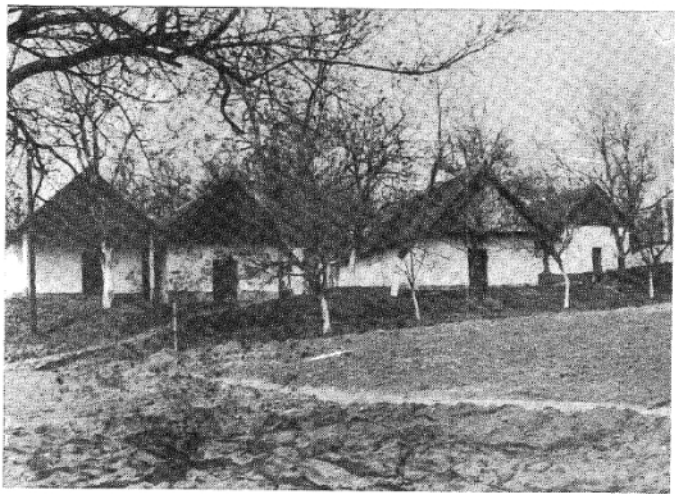

VLČNOVSKÉ BÚDY

S VINOHRADY

Josef Kukulka

VLČNOVSKÉ BÚDY S VINOHRADY

Stručný pohled do historie

Vlčnov 1989

Obsah

	Strana
1. Úvodem	5
2. Báseň	6
3. Vlčnovské budy s vnohrody	7
a) Stručný pohled na vnohrody na Uherškohradištsku	7
b) Vlčnovské budy s vnohrody	13
c) Vnohrad JZD československo-ghanského přátelství	22
d) Vnohradnické obce na Uherškohradištsku po roce 1945	22
e) Meteorologická pozorování	23
4. Prameny a literatura	24

Na přední straně obálky -

Vlčnovské budy v současnosti

Foto Josef Blaha

1. Úvod

V roce 1989 oslavuje ZO ČZS ve Vlčnově třicáté výročí svého založení. Třicet let v životě organizace může být hodně, nebo málo, podle toho, čeho bylo dosaženo.

Vlčnovští zahrádkáři mohou být spokojeni s vykonaným dílem. Budova víceúčelového zařízení je toho dokladem.

V životě každé organizace jsou úspěchy, neúspěchy, radosti i celá řada starostí. To vše patří k životu. Rozhodující skutečností v našem případě byla snaha a pochopení členů vybudovat zařízení pro rozvoj své zahrádkářské činnosti.

Tento záměr je v plném souladu s posláním ČZS. ÚV po zásluze ocenil dosažené výsledky, a to na svém výjezdním zasedání, konaném přímo v budově účelového zařízení po jejím uvedení do provozu. Ocenění patří všem brigádníkům a také těm, kteří na úkor osobního volna, rodiny, konali všechny potřebné, zejména technicko organizační práce.

Tato malá publikace je vydána při příležitosti třicátého výročí. Chce naši veřejnost seznámit s historií vlčnovských búd a vinohradů a tím přispět k rozvoji a zvýšenému zájmu o vinohradnictví ve Vlčnově.

Výbor ZO ČZS ve Vlčnově

2. Báseň

Vlčnovské víno

1. *Vlčnovské víno, roď se, roď:
bujnou již zelení,
látami na kmene
smutek krot!*
2. *Vlčnovské víno, zraj jen, zraj:
zrněčka bohatá
zahrajte do zlata
jak ten kraj.*
3. *Vlčnovské víno, šum jen, šum:
Slovákům na zdraví,
hosté-li toulaví
vejdou v dům.*

Při zájezdu pražských učitelek do vlčnovských vinohradů v r. 1894 napsala učitelka "Ludiše".

3. Vlčnovské budy s vinohrady

a) Stručný pohled na vinohrady na Uherskohradištsku

Vinná réva se pěstovala na jižní Moravě od nejstarších dob. V době římské byla již všeobecně rozšířena, uvádí to římský dějepisci Cornelius Tacitus (54 - 120 po Kr.) a Eutropius. Také nářadí z nálezů ve Starém Městě "Na valách" a keramických džbánek v Sadech se podle archeologa Viléma Hrubého používalo v době římskoprovinciální a staroslovanské. Archeologické prameny svědčí o šíření vinné révy na Moravě až na přelomu našeho letopočtu, ale počátky samostatného vinohradnictví patří až do období říše Velkomoravské, kdy bylo současně uvedeno i používání vína v křesťanské liturgii. Také akademik Josef Poulík ve svých publikacích dokázal, že ve Velkomoravské říši se vinná réva pěstovala a toto víno se pilo na dvoře knížete Mojžíře I. (zemřel roku 846).

Podstatným způsobem se na vývoji vinohradnictví podílely kláštery, později šlechta a města. Uvádí se, že velehradští cisterciáci odváděli kostelu v Uherčicích místo desátku karát vína (carrata = 28 věder) ze svých vinic, a to až do roku 1254.

Ve 13. století pronikají vinice i na Uherskobrodsko. Velikého rozmachu zde nabyly za vlády Přemysla Otakara II. a Karla IV.

V době předbělohorské (před r. 1620) se stav vinic v našem okrese podle panství jevil takto (v měřicích):

Uherský Brod	1 473
Buchlov	948
Uherské Hradiště	1 109
Uherský Ostroh	2 339
Velehrad	2 082
Prakšice	81

Rozvoj moravského vinohradnictví rozrušila třicetiletá válka takovou mírou, že rozsah vinic v dalších stoletích nedosáhl už výše, jakou měl v době předbělohorské. Mnoho vinic zůstalo pustých v důsledku značného poklesu obyvatelstva. Nejvíce pustých vinic v našem okrese zůstalo v panství Velehrad (898 měřic), Uh. Brod (453), Uh. Ostroh (357), Buchlov (74) a Prakšice (28 měřic). Všechny vinohrady obdělané, bez pustých, mělo panství Uherské Hradiště.

Teprve císařovna Marie Terezie věnovala vinohradnictví více pozornosti. Stav vinic v Hradištském kraji 13.305 měřic z roku 1673 se podle tereziánského katastru zvýšil v roce 1748 na 17.600 měřic.

Podle panství se stav vinic jevil v roce 1748 v obcích našeho okresu takto (v měřicích):

Buchlov:

Břestek	136
Buchovice	251
Stříbrnice	248
Újezdec u Osvět.	182

Uherské Hradiště:

Javorovec	6
Mařatice	378
Mistřice	55
Popovice	89
Staré Město	61
Včelary	4

Prakšice	99
----------	----

Uherský Ostroh:

Boršice	55
Dolní Němčf	175
Hluk	133
Horní Němčf	169
Kunovice	252
Míkovice	162
Nivnice	65
Ostrožská Lhota	237
Ostrožská Nová Ves	293
Ostrožské Předměstí	163
Derfle (Sady)	454

Velehrad:

Boršice	365
Jalubf	98
Ořechov	135
Polešovice	797
Traplice	42
Tučapy	76
Tupesy	190
Vážany	67
Zlechov	107
Velehrad	

Uherský Brod:

Uh. Brod - město	430
Drslavice	46
Havíče	258
Hradčovice	299
Lhotka	71
Těšov	81
Újezdec u Luh.	70
Veletiny	153
Vlčnov	344

Celkem podle tereziánského katastru stav vinic dle rozdělení majetku vypadal takto (v měřicích):

vrchnostenské	561
obecní	1 707
poddanské	15 294

Slibný vývoj našeho vinohradnictví byl zastaven v druhé polovině 19. století velikou krizí vyvolanou biologickými škůdci z řad hub a drobného živočišstva a také politicko-hospodářskými vlivy.

Pravou metlou vinic se ukázal révokaz (*phylloxera vastatrix*), který se z Ameriky dostal do Francie r. 1863. Kol roku 1890 se objevil i na Uherskohradištsku. Vzápětí se zřizovaly pokusné vinice sazenic řízků americké podnožové révy, odolné proti révokazu. Poté se šířily na Moravě révové školky a pokusné vinohrady. U nás byly založeny pokusné vinice v Polešovicích a ve Vlčnově na rozhraní 19. a 20. století.

Z dalších škůdců se objevilo v 2. pol. 19. století *oidium*, před rokem 1900 peronospora, od roku 1913 zaplavuje vinohrady roztoč působící kadeřavost listů vinné révy. K těmto škůdcům se přidaly různé politicko-hospodářské zásahy, jako industrializace, urbanizace, konkurence levnějších vín zahraničních, zvýšení produkce alkoholických nápojů. Tyto všechny nepříznivé vlivy zasadily našemu vinohradnictví drtivou ránu. U srovnání s rokem 1830, kdy na Moravě zjištěno 30.076 ha vinic, klesla jejich výměra v r. 1870 na 13.002 ha a v r. 1900 na 8.137 ha.

Abychom si lépe osvětlili vývoj vinohradnictví v našem okrese, všimněme si lokalit z r. 1871 podle soudních okresů:

Uherské Hradiště	26 vinařských obcí	1 652 jiter
Uherský Ostroh	16 vinařských obcí	848 jiter
Napajedla	4 vinařské obce	187 jiter
Uherský Brod	16 vinařských obcí	459 jiter

Pokud se týká produkce, vyrobilo se v r. 1870 z 1 ha 10,6 hl. vína.

Celkově se před 1. světovou válkou pěstovala vinná réva na Moravě ve 304 katastrálních obcích.

Teprve velikému úsilí vinařských spolků, vinařských družstev a vinařských škol se podařilo křivku úpadku vinohradnictví zastavit a novými metodami, jmenovitě sazenicemi na americké podnoži a chemickými postřiky pěstování révy znovu pozvednout.

Podle soudních okresů vypadal stav vinic v roce 1900 (v hektarech):

Uherský Brod	163
Napajedla	58
Uherské Hradiště	430
Uherský Ostroh	451

Jednotlivé obce soudních okresů vykazovaly v r. 1900 plochu vinic (v ha):

Uherský Brod:	
Újezdec u Luh.	9,0
Drslavice	12,0
Havřice	51,0
Hradčovice	4,0
Lhotka	4,0
Maršov	0,5
Šumice	3,0
Těšov	11,0
Uherský Brod	9,0
Veletiny	14,0
Vlčnov	45,0
Uherský Ostroh:	
Boršice	2,0
Chylice	2,0
Hluk	6,0
Ostrožská Lhota	21,0
Ostr. Nová Ves	1,0
Ostr. Předměstí	32,0
Napajedla:	
Kudlovice	26,0
Uherské Hradiště:	
Staré Město	2,0
Babice	1,0
Bílovice	1,0
Boršice	52,0
Břestek	35,0
Buchlovice	26,0
Sady	10,0
Javorovec	1,0

Jalubí	14,0
Kostelany	0,5
Kněžpole	0,3
Kunovice	32,0
Mařatice	17,0
Míkovice	15,0
Mistřice	7,0
Ořechov	26,0
Podolí	0,2
Polešovice	118,0
Popovice	10,0
Stříbrnice	25,0
Traplice	3,0
Tučapy	2,0
Tupesy	21,0
Vážany	4,0
Včelary	1,0
Zlechov	6,0

I nadále měly však vinohrady po roce 1900 tendenci klesající. V roce 1930 klesl na Moravě stav plodných vinohradů na 3.788 ha.

Stav vinic po těžkých pohromách vypadal v roce 1930 podle soudních okresů následovně (v ha):

Uherské Hradiště	9,39
Uherský Ostroh	89,44
Uherský Brod	5,13
Napajedla	1,81

Průkopnickou vinařskou obcí v okrese zůstávaly Polešovice. K zotavení vinohradnictví byla zde v roce 1922 založena státní revová školka, zabývající se šlechtitelskou a odbornou činností. Pracovala pod ústředním vedením v Mutěnicích, od r. 1956 se stala jako Šlechtitelská stanice vinařská samostatnou pod ředitelstvím Rožnov pod Radhoštěm, od roku 1960 pod Šlechtitelským a semenářským podnikem v Brně.

Bohatou vinohradnickou činnost připomínají obecní a městské pečeti. Vinařská problematika je tu velmi častá, z nejobvyklejších námětů vidíme na pečetích vinný hrozen a vinařský nůž. Uvedme několik příkladů: v Újezdci u Luh. dva hrozny, v Kudlovicích "peň", vinařský nůž a dva hrozny, ve Stříbrnicích réva kolem tyče, kosíř a hrozen, v Těšově dva hrozny a dva kosíře. Pečeť z Vlčnova pochází z roku 1704 a je na ní nahoře hrozen, kvítek, kosíř, dole radlice a krojídlo křížem položené. Tuto pečeť přitiskovala obec k úředním listinám. Z ní bylo později vytvořeno obecní razítko, kterého se používalo do nejnovější doby.

Vinařské nože jsou často zaznamenány v horenských knihách, např. v Rejstrech vinohradních Uh. Brodu a Havřic z roku 1582. V Havřicích se uchoval do nové doby vinařský lis s rokem 1847 vyrobený Jiřím Švestkou.

Vinice se spravovaly viničním neboli horenským právem. Nazývalo se "iusmontium", německy "Bergrecht". Vlastní horenské právo mělo také několik vinařských obcí našeho okresu, jejichž právem se spravovaly i okolní vinařské obce. Uvedme několik příkladů:

Buchlov - Na tomto panství platily regule vinohradnické z r. 1765 ustanovené s 25 články; desátek nařizuje odvádět dávky i z "turkyně", fazolů a jiných plodin ve vinohradě pěstovaných. Dále je tu zákaz rozmnožování počtu stromů.

Napajedla - Text se zachoval z roku 1676; zakazoval odvolání do Falkenštejna. Ještě v 18. století pro vinařský delikt jeden "seděl o hrdlo, ale z vězení ušel".

Polešovice - Dle zprávy z 21. prosince 1782 existovalo v městečku právo, bylo však vydané obcí. Je rozděleno do 6 odstavců, krádež "oblouků" se trestala na roštu.

Uherský Brod - Horenské právo se dochovalo z roku 1500. Obsahuje podrobné procesní předpisy, odvolání s konečnou platností bylo do Falkenštejna v Rakousích. Není známo, jak dlouho toto právo platilo, ale dochovalo se ještě další z roku 1712 "Práva horenská Hory Lysej a Chrásteckej svobodného města Brodu Uherského", které se liší od starých v tom, že nezná hrdelní tresty, ale jen peněžité pokuty, zatímco starší právo dovoľovalo oběšení, vsazení do klády apod. Brodským právem se řídil i Vlčnov.

Prvním vinařským spolkem na Moravě byla ovocnicko-vinohradnická a zahraničná sekce, založená roku 1850 při Moravské zemědělské společnosti, pocházející z r. 1770. MZS zakládala po zemi filiálky, v našem okrese to byl Hospodářský spolek velehradský, založený roku 1864, který má přední zásluhu o rozvoj vinohradnictví v kraji. Tyto spolky měly převážně charakter německý, proto byl r. 1900 v rámci Zemědělské rady Moravské utvořen spolek český - Zemský ovocnický spolek pro markrabství moravské a roku 1902 jako samostatný Zemský vinařský spolek pro markrabství moravské (ZVSM) v Bzenci.

Od roku 1907 vydával ZVSM časopis Vinařský obzor, v roce 1950 jej převzalo Státní zemědělské nakladatelství, od roku 1953 se časopis nazýval Vinařství a od roku 1963, kdy jeho vydávání převzalo Pódohospodářské vydavatelstvo v Bratislavě, vychází pod názvem Vinohrad ve verzi slovenské a české. Časopis Vinařský obzor se stal od roku 1912 také orgánem Vinařského

spolku Království českého a vinařského spolku v okolí Mělníka, v roce 1921 vycházel jako orgán Ústředního svazu československých vinařů a všech vinařských spolků v Československé republice.

K organizátorům vinařských spolků patří i nadšenci z našeho kraje. Tak iniciátorem ZVSM byl nadučitel Karel Urbášek z Vracova, předsedou zvolen zemský poslanec Josef Štancl (nar. 1851, zem. 1924), lékárník z Uherského Hradiště. O rozvoj vinařství mají též zásluhu zimní hospodářské školy v Bzenci (zal. r. 1885), Uh. Hradišti (zal. r. 1922), Uh. Brodě (zal. r. 1899), Napajedlích (zal. r. 1901).

Po roce 1945 nastoupila cestu socialistická vinařská velkovýroba, která soustředila v roce 1953 dosavadní družstva v Polešovicích, Bzenci, Mutěnicích, Strážnici, Kyjově a Čejkovicích ve Slovácké vinařské závody, n. p., Bzenec. Od 1. 7. 1960 nastává sjednocení vinařského průmyslu pod n. p. Bratislava a po federaci států od 1. ledna 1969 se Vinařské závody v Bzenci stávají součástí Moravských vinařských závodů, n. p. Mikulov, jako jejich provozovna. Do popředí vinařské činnosti nastupují vedle MVZ a Státních statků nově se tvořící jednotná zemědělská družstva.

Jak už bylo podotknuto, zorganizovali se po delší přestávce drobní zahrádkáři v roce 1957 v nově založeném Čs. svazu ovocnářů a zahrádkářů. Při okresním výboru ČOZS v Uh. Hradišti byl v roce 1970 ustaven vinařský odbor s předsedou Arnoštem Lužou z Modré, dalšími členy byli ing. Václav Křivánek, šlechtitel z Polešovic a Josef Kukulka, předseda základní organizace ČOZS ve Vlčnově.

b) Vlčnovské budy s vinohrady

Blížíme-li se k Vlčnovu, zdaleka nás vítá siluetta vinných "búd", které dominují širému okolí a každému přchozímu napovídají, že vstupuje do slovácké vinařské obce. Zachovalá lidová architektura starobylých búd láká četné návštěvníky, fotografické fanoušky i filmaře. Protože takových staveb ve vinařských oblastech ubývá na úkor novodobých chat, byl areál vlčnovských búd pojat pod ochranu Státní památkové péče. Historie vlčnovských búd a s nimi spojených vinohradů je těsně spojena s rozvojem vinohradnictví na Hradištsku a Brodsku.

I když leží vlčnovské vinohrady v okrajové vinařské oblasti, neztrácejí na dobré pověsti, neboť vlčnovské víno má starou tradici. Určitě už ve 13. století hrály na Moravě vinice význačnou hospodářskou úlohu. Rozprostíraly se z Dolnomoravského úvalu až za Uherský Brod, jak dokládá vlčnovský rodák dr. Metoděj Zemek, CSc., v Dějinách Vlčnova.

Podle archivních pramenů ustálily se ve Vlčnově vinohrady v tratích Staré hory, Kojny, Bočky, Myší hory a Podkojny, tedy rozkládaly se od veletinského katastru až ke katastru havčickému.

Písemné zprávy z 15. století mluví už o obdělávání vlčnovských viničních hor a desátcích, kterými byli poddaní povinni. Také v zemských deskách je doloženo, že 26. června 1417 odprodal majitel Jindřich z Kravař Vlčnov s tvrzí a viničními robotami Archlebovi z Lipiny. V roce 1518 dostala se obec z moci Buriána z Vlčnova k Janu z Kunovic i s vinohrady a desátky vinohradskými.

I Kounicové, kteří drželi Vlčnov od roku 1611, se o vinice z hospodářských důvodů velmi zajímali. Urbář uherskobrodského panství z r. 1671 se zmiňuje, že vinohradů bylo v hoře Bočce 101 měřice, ve Staré hoře 127, v hoře Kojně 118, v hoře Myší, tehdy ještě nezalesněné, 2 měřice. Pustých vinohradů uvedeno tehdy 29 měřic, výraz to bídných poměrů pobělohorských.

Při každém vinohradu stávaly ve Vlčnově budy. Exteriérem bývaly tyto typické domky po staletí stejné, lišily se jen velikostí a konstrukcí. Největší patřily k půllánu, menší čtvrtlánu a podsedku. Podle vinohradnické kroniky, pečlivě vedené zkušeným vinohradníkem Janem Kuželou, stávaly nejstarší budy dřevěné s pevnou dubovou kostrou, která byla vyplněna srubinami, zasunutými v drážkách vydlabaných v kostře. Celek byl obložen z obou stran hliněnými války míchanými s obilními plevami, povrchově uhlazenými a několikrát do roku bílenými, při zemi s modrou "obrovánkou". Takové budy v areálu dnes už nevidíme. Vystřídaly je "tlučence", u nichž na kamenném základě byla položena na mohutných podvalech dubová konstra, která byla vyplněna hlínou, rovněž promíchanou plevami, ale důkladně utlučenou do pomocného dřevěného bednění. Třetí typ, datující se od 19. století, je postaven na kamenném základě z vepřovic.

Všechny tři typy búd byly stejně vybaveny dřevěnými stropy ze štípaných dubových "hontů", střešní konstrukcí se štítovou valbou a tesařsky provedeným půdovým "výletem" se "schlopцем" a střešní krytinou ze slaměných došků, umělecky vázaných z dlouhé rezné slámy, ručně cepy omlácené. Teprve po 1. světové válce se zavádí pálená krytina na nově opravovaných búdách, ale ještě po 2. světové válce doškovice převládaly. Poslední došková buda (tlučenica) Karla Chvilíčka čp. 586 lehla popelem 25. října 1979.

Budy byly stavěny štítovou zdí po svahu hory, aby mezi nimi mohly být ponechány "picúchy", asi jeden metr široké, jimiž tekla voda z doškových okapů a za povodní se valila voda spádová.

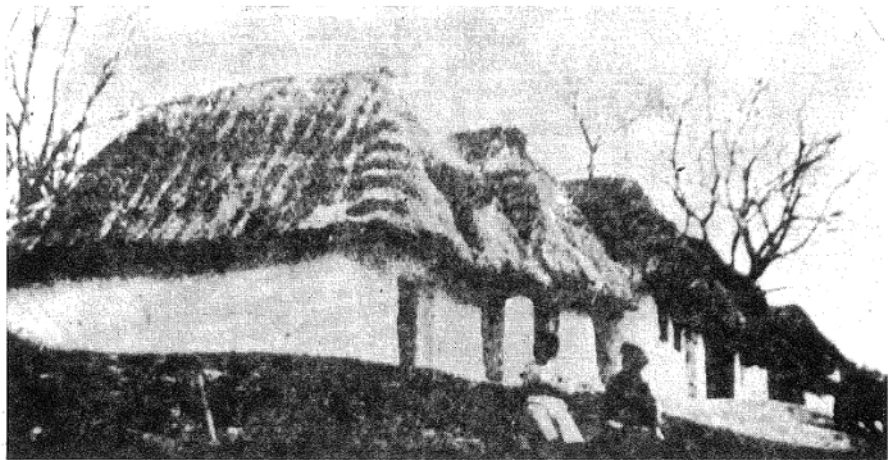
Interiér těchto lidových staveb se skládá ze dvou místností: větší "na předku budy" s mohutným dřevěným šroubovým "presem" a zadní menší "komůrky", sloužící za kvasírnu i besední místnost. Sklepi budy neměly.

Ohromné presy, které dříve bývaly v každé budě, jsou staletého data, zpravidla vydlabaného na čelní přífěce. Tak na nejstarším Šustkově presu najdeme letopočet 1715, Mikulcův nese rok 1764, na Mistra Jožu Uprku upomíná jeho bývalý pres s datem 1794, po vyhořelé Chvilíčkově budě zbyl pres s rokem 1802. Na nich se presovaly nejen hrozny, ale též "jabčák" a "hruščák" z ovoce, které se pěstovalo na "Podolku". V současné době bylo napočítáno ještě 19 starých presů, v ostatních 22 búdách byly nahrazeny malými kovovými lisy.

Došková bída Karla Chvilíčka čp. 586

Foto Josef Blaha

Vinné budy ve Vlčnově z roku 1914

Foto Lubor Niederle

Ve výše uvedeně kronice vzpomíná Kužela na školská léta z doby koncem 1. světové války, kdy pod Bočky dědáček Zemek "Veterán" školákům přelustil nápis vyrytý švabachem na presu vyhozeném před bůdou. Nápis zněl "S Bohem začni každé dílo. L. P. 1612 - Snopek." "No, máš kerýsi rok", povzdechli si dědáček při pohledu na pres, "toto dělají dezertéři, chcú sa hned, jak vojna skoncuje, ženit, toš si chystajú nové kvartýry".

V dlouhé řadě bůd bývaly pouze dvě se sklepem: vrchnostenská a děkanská. Oba sklepy se zachovaly, ale bůdy nad nimi byly přestavěny na rodinné domky. Vrchnostenský sklep, klenutý z kamene o ploše 120 m² je v trati Bočky pod Gavalcovým domkem čp. 318. Do něho odváděli poddaní každoročně po vinobraní pro vrchnost desátek čerstvě vylisovaného moštu. Přijímal jej panský klepmistr za doprovodu drábů. Druhý, děkanský sklep s křížovým půdorysem, je zachovalý ve Starých horách pod domkem Coufalíkovým č.p. 828. Tam nosívali poddaní dávky pro potřebu vlčnovské fary.

Ve starších dobách stávaly bůdy u každého vinohradu v dlouhém půlkruhu od veletínského katastru k havickému. Podle katastrální mapy z roku 1826 se jich čítalo přes 200. Nepříznivými podmínkami, jako válkami, požáry či povětrnostními vlivy, se koncem 1. světové války jejich počet ztenčil na 162, ale sestupný trend se nezastavil. Poválečná bytová nouze přinutila mladé demobilizované vojáky, že dali zavděk bůdám, které si před svatbou adaptovali pro obyvání. A tak v tratích pod Bočky a Starých horách vinné bůdy, které navazovaly na řadovou ulici obce, rozmnožily počet popisných čísel Vlčnova o několik desítek. Typický areál těchto kulturních památek se uchoval jen v trati Kojiny, od obce 15 minut vzdálené. Chráněn památkovou péčí bude nadále dokumentovat starý způsob hospodaření vlčnovských vinohradníků, jaký v bůdách prožívali po mnoha generacích.

V roce 1979 bylo MNV ve Vlčnově evidováno a očíslováno v areálu 39 bůd, k nimž možno ještě připočíst bůdy Mikulcovu č.p. 73 pod areálem, a ve Staré hoře bůdu Žofie Nevařilové-Zemkové a také bůdu Chvilíčkovu č.p. 421. Tyto dvě bůdy jsou poslední ve Staré hoře.

Uvádíme seznam evidovaných bůd ve vlčnovském areálu v r. 1979:

Evidenční číslo bůdy	Jméno majitele čp. jeho domu	Starý pres v bůdě s vyrytým letopočtem
1	Podškubka Jakub 836	-
2	Chvilíček Josef 597	pres 1834
3	Kučera František 580	-
4	Kadlčíková Františka 738	pres
5	Moštěk Josef 925	-
6	Podškubka František 782	pres
7	Knotek Antonín 88	pres
8	Kadlčík Šimon 822	-
9	Moštěk František 76	pres

10	Klabačka Josef 15	pres
11	Moštěk Josef 110	pres
12	Zemek František 784	pres
13	Pavelčík Jan, prof., Uh.Brod	-
14	Vozár Jan 137	pres
15	Moštěk František 164	-
16	Pavelčík Josef, Uh.Brod	-
17	Zemek Jiří 361	-
18	Mikuláščík Jakub 490	pres 1875
19	Pešl Josef 411	-
20	Kadlíček Karel 532	pres
21	Plachý Josef, mlynář 162	-
22	Šustková Růžena 484	pres 1715
23	Koníček Josef 653	-
24	Knotek Josef 981	-
25	Koníček Jan 155	pres
26	Šobáňová Marie 61	-
27	Koníček Metoděj 387	-
28	Pechal Josef 215	-
29	Mikulec Josef 160	pres
30	Zemek Jan 735	pres 1864
31	Moštěk Josef 168	pres 1878
32	Chovánek Jakub 512	-
33	Burán František 820	-
34	Válek Ludvík 43	-
35	Pavelčík František 246	-
36	Chvilíček Jan 47	-
37	Chvilíček Karel 586	pres 1802
38	Mikulec Jan 503	-
39	Štěrba Jiří 395	-
	Mikulec Josef 73	pres 1764
	Nevařilová Zofie 339	pres 1795
	Chvilíček Jan 421	pres

Je potěšitelné pro zachování historického areálu vlnovských búd, že se v poslední době jeví u mladých vinohradníků živelná snaha po vystavění nové budy. Tato musí podle předpisů Státní památkové péče v Brně exteriérem vyhovovat starému typu, ale interiér si mohou vinaři vybavit podle svých možností. Jako první si postavil budy na konci areálu Josef Mlýnek čp. 67, v roce 1980, poté v roce 1983 Karel Nevařil z čp. 290, v roce 1985 dokončuje stavbu František Mikulec čp. 120 a ke stavbě se chystá Jan Mikulec z čp. 553. Kromě těchto postavili nové budy na místě zchátralých starých Josef Knotek z čp. 88 v roce 1976 a Josef Mikulec z čp. 73 v roce 1981. Všechny nové postavené budy jsou vybaveny už sklepy.

Uprkova buda, majitel Žofie Nevařilová-Zemková.

Foto Josef Kukulka

Dnes málokdo ví, že ve Vlčnově vinařil také autor vlčnovské Jízdy králů, slavný slovácký malíř Joža Uprka (1861 - 1940) se svým dlouholetým přítelem Josefem Zemkem, čp. 109. Při pobytu v obci zachutnalo totiž Mistrovi vlčnovské víno, a proto si ve Starých horách zakoupil vinohrad za 250 rýnských od strýce Mikulca, který právě odjížděl do Ameriky. Zemek mu zaopatřil vinařské nářadí a v době Mistrovy nepřítomnosti opatroval Uprkův vinohrad jako svůj. Hrozny mu Zemek rok co rok odvážel vlastním koňským povozem přes Veselí do Hroznové Lhoty. Ve vlčnovské vinici se Uprka rád zdržoval a pracoval, kochaje se odtud malebnými pohledy na Svatý Antonínek a Javořinu, historicky známou srázy přátelství Čechů a Slováků. Svou vlčnovskou vinici založil na americké podnoži odolné proti révozkazu a vysadil

zde staré odrůdy jako řezlík rýnský, sylvánské, burgundské, frankovku a portugalské modré. Po válce se mu přece zdálo obtížné vinařit na takovou dálku, a proto, když si už pořídil vinohrad doma ve Lhotě, předal vlnovský Zemkovi, který z něho pil starohorské až do své smrti (r. 1942). Dnes opatruje bývalý Uprkům vinohrad jeho dcera Žofie Nevařilová-Zemková.

Vlnovské budy bývaly za války často terčem nepřátelského drancování. Nejhuře řádili kuruci, kteří 5. srpna 1707 vypálili Vlnov a při něm na 50 vinohradních búd. Brodský historik Jan Kučera uvádí, že za vpádu roku 1741 odvezli Prusáci z vlnovských búd dvanáct věder vína. Účetní Jan Štramberský, který v této době vedl správu panství, chválí vlnovského fojta, že neprozradil úkryt vrchnostenského vína, které čítalo 259 věder. Ani poslední vpád Prusáků v roce 1866 se bez plnění búd neobešel. Prusáci přijeli do Vlnova z Hluku a rovnou se odebrali na faru. Tam nikoho nezastihli, neboť i farář se schoval. Proto nerušeně otevřeli farský sklep a odvezli odtud několik věder vína, napřed se ovšem pořádně napili. Dva z nich, kteří příliš ochutnávali, nemohli už odjet. Zatím farář narychlo odeslal čeledína se zprávou do Brodu, odkud přijeli rakouští vojáci a Prusáky zajali. Také při osvobozování našeho kraje koncem 2. světové války nemohla rumunská vojska vlnovské vinohrady obejít.

Poněvadž budy bývaly kryté vesměs dochem, trpěly často požáry. Tak v roce 1910 shořelo nad kapličkou šest búd, za válečných událostí v dubnu 1945 dalších šest: tehdy 9. dubna při ustavení Revolučního národního výboru ve Vlnově byla výbuchem granátu rozmetána a z toho vzniklým požárem úplně zničena buda Vincence Kužely č. 211, další buda Františka Mikulce se rozpadla a doškové střechy shořely u búd Antonína Knotka čp. 88, Frant. Podškubky čp. 782, Josefa Moštka čp. 925 a Antonína Kadléčka čp. 738. Ke škodě památkového vinohradního areálu dlužno přičísti zánik těchto mnohých staveb, které majitelé v době úpadku vinohradů nechali na pospas povětrnostním vlivům. Největší známé krupobití v roce 1948 zničilo úrodu z vinohradů, kde kroupy rozdrtily révu s hrozny téměř úplně.

Zajímavé jsou zážitky baběnky výše jmenovaného vinohradníka Kužely, starostlivé Káči, na výkup moštu v búdách v minulém století. "Tehdá", vykládala baběnka, "jezdívali k búdám fořponi - tak 3 až 5 formanských vozů s prázdnými sudama - na vinný mošt. Ti si přivezli sebu aj gutšmakra, kterého nigdo neocigánil. Ten dycky řekl, kolik sa má platit za puténku. Ti formani vozili mošt do Veselé, Ostroha, Bzenca aj dalėj. Dycky k poledňu přijeli, mošt brali enom od presa a přecedili přes plátno. Večer odjeli a do rána byli na místě." Pro vlnovský ryzlink přijížděli kurýři až od císařského dvora ve Vídni. Dojeli do vinohradů a v búdách ryzlinky ochutnávali. Ty nejlepší v počtu několika věder si po slušném zaplacení zajistili, odborně zapečetili a nechali si je uschovat v búdách po dva roky, kdy si pro ně přijeli.

Stejně jako ve všech vinařských oblastech stala se v 2. polovině 19. století pravou metlou vinohradů řada biologických škůdců jako révokaz, peronospora, oidium, a k nim se přidružily mnohé ekonomické a hospodářské

příčiny, jmenovitě zvýšení alkoholických nápojů a pěstování řepy cukrové. To způsobilo bezmála zánik vlčnovských vinohradů, kde sotva deset vinohradníků zůstalo věrno staré vinařské tradici.

Teprve na rozhraní 20. století se vinohrady znovu obnovují zásluhou vinařských spolků a hospodářských škol. Ve Vlčnově z podnětu ředitele hospodářské školy v Uh. Brodě Isidora Lhotského a vrchního zahradníka Karla Hřebfíny byl vybudován vzorový vinohrad při Hluboké cestě, vysazený na americké podnožce, odolné révokazu. Jako první šli příkladem vinohrady Joži Uprky a plukovníka v. v. Jiřího Pavelčíka. Tento vybudoval v letech 1930 až 1940 za svou budoou naproti kapličky krásný vinohrad, který dával po 15 let rekordní sklizně až 120 q/ha hroznů.

Péče o vinohrady bývala po staletí doméniou výminkářů, z nichž mnozí po dobu vegetace i v búdách spávali. V komůrce visel "polť" slanin, chutného selského chleba mu rodina donesla, vína bývalo dostatek, a tak to k životu a spokojenosti stačilo. Statný vzhled s červenými líčky a vždy veselá mysl tomu nasvědčovaly.

Dle hodnověrného podání byla stará vinařská míra "vědro", tj. soudek o obsahu 56 litrů, menší bylo půlvědro používané na dolévku a ještě menší čtvrták s obsahem 10-12 litrů, který sloužil k občerstvení při větších pracích ve vinicích nebo při přátelském posezení.

Nová etapa vlčnovského vinohradnictví nastala v roce 1959, kdy byla v místě založena základní organizace Československého ovocnářského a a zahrádkářského svazu z podnětu učitele Josefa Kukulky. Všimněme si jejího odboru vinohradnického.

Razil se nový sortiment vinné révy, neboť starší odrůdy, značně kyselé, náročným konzumentům nevyhovovaly. Pryč je doba, kdy se zpívalo, že "třeba je kyselé, ale je veselé". V naší okrajové oblasti odborníci doporučovali Müller Thurgau, burgundské, z modrých starý Portugal a nově zavážené Vavřínecké. Réva se po staletí řezala na hlavu a víno se tradičně připravovalo v búdách na robustních přesích. Při nové technice propagovala organizace od počátku rýnsko-hessenské vedení na betonových sloupcích. V technologii vína se razila cesta rozumného síření, bez něhož se kvalitní víno nevyprodukuje. Bylo nutno révu pravidelně postřikovat, vína přicukrovat - vše podle přesného předpisu, nikoliv náhodně. Tyto novoty se ve Vlčnově těžko vžívaly, neboť naši konzervativní vinaři musí vidět nejprve kladné výsledky.

Poměry se změnily, uspěchaná doba dolehla i na vinaře a zdálo se, že se pro vinohrad už nenajde chvilka času. Ale zlatý mok už Vlčnovjany neopustil. Je potěšitelné, že se dnes do vinohradnictví pouští s elánem celá řada mladých vinohradníků.

Vlčnovské vinohrady, které po stagnaci začátkem tohoto století znovu vzkvétají, plní dobře i společenské úkoly. Vinohradníci nabízejí své přebytky Vinařským závodům v Bzenci, které do Vlčnova každoročně po sklizni hroznů dojíždějí.

Už po třech letech trvání organizace se vinohradníci rozhodli změnit své schopnosti na výstavě vín v r. 1962, první to výstavě vín ve Vlčnově vůbec. Sehnalo se 89 vzorků a přispěli také přátelé z Blatnice, Mutěnic a Čejkovic. V roce 1965 se nadšení vinaři dokonce odvážili předložit své výrobky k celostátní výstavě vín ve Skalici na Slovensku. Výsledky byly nad očekávání povzbuzující: z 5 zaslaných vzorků získali zlaté medaile František Kadlčík 236, Šimon Kadlčík 822, Josef Kukulka 756 a Josef Pešl 647; stříbrná medaile patřila Antonínu Kadlčíkovi 738. O té doby účastníků na výstavách přibývalo. Vlčnovjané byli početně zastoupeni a dobře obstáli na celostátních výstavách v Uh. Hradišti 1967 a v Hodoníně 1968, dále na krajské výstavě v Mutěnicích 1963, na okresních výstavách v Bzenci 1969, Blatnici 1970, na četných místních výstavách aj. Vlčnovští vinohradníci tak propagují starou dobrou pověst místních vinařů, jehož věhlasnou tradici hlásá už obecní pečeť z roku 1704 a je na ní uprostřed hrozen, vpravo těžko určitelný předmět, který Slavík považuje za rýč a vlevo vinařský nůž. Nad ním je letopočet 1704 oddělený rovnou linkou. Opis lemovaný věncem zní: * P * OBECNI * DGEDI WILCNOW!

c) Vinohrad JZD československo-ghanského přátelství

V rámci celostátního zvýšení ploch vinic vysazovalo na jaře 1960 vinici také vlčnovské JZD u Myšinců na ploše 4,16 ha. Sázeli rané a stolní odrůdy: Müller-Thurgau, Veltlínské červené rané, Košut a chrupky ve sponu 120 x 180 cm na rýnsko-hesenském vedení s betonovými sloupy. Už v roce 1969 dosáhlo JZD na celostátní výstavě vín v Kyjově prvního úspěchu zlatou medailí za červené víno Vavřínecké. V roce 1970 rozšířili družstevníci dosavadní vinici při lese o novou při hráběcí silnici o výměře 3 ha. Vysazovalo se převážně burgundské bílé. V roce 1978 dodali družstevníci Vinařským závodům v Bzenci 206 q hroznů. K obdělávání vinic využívá družstvo plně dostupné mechanizace, v roce 1982 si zakoupilo malotraktor "Bolgar 50", který provádí ve vinici všestranné práce: oře, postříkuje, rotavátoruje a vozí do vinohradu potřebný materiál.

d) Vinohradnické obce na Uherskohradištsku po roce 1945

Výměra vinic na dnešním okrese Uherské Hradiště stále stoupá. V r. 1945 činila 120 ha, kterážto plocha se v roce 1972 zvýšila v socialistickém sektoru na 504 ha a u drobných zahrádkářů na 80 ha. Vinařství se buduje na základě nových vědeckých poznatků. Místo vedení na hlavu se všude zavádí rýnsko-hessenské vedení, věnuje se větší pozornost technologii vína, rostou vinné sklepy u zahrádkářů. Stanovení vhodných odrůd pro náš okres a to Müller-Thurgau, burgundské bílé, Veltlínské červené rané a Vavřínecké s Portugalským se ukázalo správné. Vinohradnictví na Hradištsku reprezentují Polešovice, na Brodsku vinice ve Vlčnově. Dnes se ve Vlčnově obdělává 18 ha vinohradů, z toho JZD 7,16 ha, na zbývajících 10 ha vinaři 195 zahrádkářů.

Okresním výborem Svazu zahrádkářů v Uh. Hradišti bylo v roce 1970 evidováno 27 vinohradnických obcí: Buchlovice, Jalubí, Kunovice, Polešovice, Popovice, Uherské Hradiště, Sušice, Vlčnov, Újezdec u Osv., Ořechov, Boršice u Buchl., Traplice, Ostrožská Lhota, Tupesy, Zlechov, Modrá, Uherský Ostroh, Kudlovice, Vážany, Staré Město, Velehrad, Osvětimany, Sady, Hluk, Hradčovice, Medlovice, Ostr. Nová Ves.

Při víně bývalo v našich búdech vždycky veselo. U pohárku se zapomnělo na denní trampoty, bolesti a nářky. U vína se lidé spřátelili, odpustili si staré hříchy a slíbili si navzájem, že už budou lepší a spravedlivější. "In vino veritas - ve víně je pravda" - se tolikrát osvědčilo u našich vinohradníků!

e) Meteorologická pozorování

Podle záznamů Šlechtitelské stanice vinařské v Polešovicích uvádíme výkazy desetiletého průměru teplot a vodních srážek z let 1965 - 1974:

Teploty (ve stupních Celsia)

<u>Rok</u>	<u>Roční průměr</u>
1965	8,05
1966	9,70
1967	9,70
1968	9,20
1969	8,80
1970	8,60
1971	9,20
1972	9,30
1973	9,20
1974	9,40

Maximální teplota byla 17. srpna 1974, kdy dosáhla 35°C, minimální 10. a 11. ledna 1968 s -21°C.

Vodní srážky (v mm)

<u>Rok</u>	<u>Roční průměr</u>	<u>počet srážkových dnů</u>
1965	742,6	128
1966	718,0	123
1967	491,5	98
1968	649,9	103
1969	520,1	107
1970	602,8	138
1971	515,0	111
1972	521,9	106
1973	402,5	156
1974	596,0	142

4. Prameny a literatura

Státní archiv v Brně

Okresní archiv v Uherském Hradišti

Kronika okresní organizace Svazu zahrádkářů v Uh. Hradišti

Kronika JZD Vlčnov

Rodinná vinařská kronika Jana Kužely z Vlčnova čp. 141

Časopisy "Vinařský obzor", "Vinařství", "Vinohrad"

Metoděj Zemek s kol., Vlčnov, Blok Brno 1966

Kol., Vinohradnictví na Moravě a v Čechách, Blok Brno 1973

Josef Kukulka-Met. Zemek, Místopis Uherskobrodská, UP Olomouc 1969

Vlastivěda Uherskohradištska, Slovákcké muzeum v Uh. Hradišti 1982

Uherský Brod, kol., Blok Brno 1971

Jan Kučera, Popis okresního hejtmanství Uherskobrodského, Uh. Brod 1908

Chytilův úplný adresář Československé republiky, Praha 1924

Václav Frolec, Jihomoravské vinohradnictví, Blok Brno 1984

J. Kukulka-M. Zemek, Historický místopis Napajedelska, Olomouc 1975

J. Kukulka-M. Zemek, Historický místopis Uherskoostrožska, rukopis 1980

Jan Skácel, Z dějin Slovákcka, Gottwaldov 1958

Jarmila Čoupková-Jiří Čoupek, Pečetě obcí okresu Uh. Hradiště, 1977

Lad. Hosák, Vlastivědné prvky na Uherskobrodsku, Uh. Brod 1958

T. Dohnal-V. Kraus, Pěstování révy vinné, SZN Praha 1969

Josef Blaha, Odrůdy révy vinné, Brno 1947

Název: Vlčnovské budy s vinohrady
Autor: Josef Kukulka
Redakce: Josef Knotek
Vydal: ZO ČZS ve Vlčnově
Povoleno: Odborem kultury ONV Uh. Hradiště
č. 371181887 ze dne 21. 12. 1987
Náklad: 500 výtisků
Vydání: první